

Het kabinet draait, de SER bepaalt

Arbeidsmarkt en sociale zekerheid in het Coalitieakkoord 2021-2025

Pierre Koning

Vergeleken met het kabinet Rutte-III besteedt het huidige Coalitieakkoord van VVD, D66, CDA en de ChristenUnie minder aandacht aan de thema's arbeidsmarkt en sociale zekerheid. De eenvoudige reden hiervoor is dat lezers voor uitleg en detail doorverwezen worden naar het middellangetermijnadvies van de SER van de afgelopen zomer. Bekende beleidsvoornemens, zoals het aan banden leggen van flexibele arbeid, vaste contracten flexibeler maken en het opzetten van meer beschutte arbeid, voeren net als vier jaar geleden de boventoon, maar gezien het draagvlak vanuit de polder is het aannemelijker dat in de komende kabinetsperiode wel grotere hervormingen tot stand zullen komen. Tegelijk is een progressievere wind gaan waaien: het Wettelijk Minimumloon gaat omhoog – met daaraan gekoppeld de bijstand – , er is een verruiming voor bijverdiensten en de kostendelersnorm in de bijstand vervalt voor samenwonende volwassenen onder de 27 jaar.

1 Inleiding

In vier jaar tijd is de Nederlandse arbeidsmarkt ontegenzeggelijk veranderd. Eerst was sprake van oplopende krapte, toen begon de COVID-crisis, en vervolgens herpakte zich de – nog sneller – oplopende arbeidskrapte. In het voorjaar van 2020 maakten we kennis met geheel nieuwe regelingen voor het behoud van werkgelegenheid en inkomen tijdens de crisis: de tijdelijke Noodmaatregel Ondersteuning Werkgelegenheid (NOW) en de Tijdelijke overbruggingsregeling voor zelfstandige ondernemers (Tozo). De NOW verdween even na anderhalf jaar, maar werd weer in ere hersteld in december 2021. Tegelijkertijd is de positie van sociale partners aanzienlijk versterkt. De kabinetsformatie verliep stroef, zodat het middellangetermijnadvies van de SER uit de zomer van 2021 de richting heeft bepaald van het akkoord.

Strikt vanuit beleid gezien was er in de afgelopen jaren stilstand. Vergelijken we namelijk het huidige akkoord met dat van Rutte-III, dan zijn de grote beleidsdossiers op het terrein van arbeidsmarkt en sociale zekerheid net zo relevant gebleven. Destijds waren er drie overkoepelende thema's: (1) meer bescherming van flexibele werknemers, (2) verlichting van werkgeversverplichtingen en (3) meer prikkels en ruimte voor arbeidsgehandicapten om hun arbeidsvermogen aan te wenden (Koning, 2017). De bewoordingen zijn nu iets anders, maar al deze thema's zijn ook terug te vinden in het huidige coalitieakkoord. Dit

suggereert dat het kabinet Rutte-III er niet in geslaagd is om de voornemens uit 2017 in beleid om te zetten, of dat nieuw beleid niet effectief was.

In deze bijdrage zal ik de beleidsvoornemens van het nieuwe kabinet toelichten en in perspectief zetten: wat betekenen de voorstellen concreet en wat zijn de verwachte effecten? Maar vooral ook: welk probleem ligt ten grondslag aan dit beleid en waarom zouden de voorstellen nu beter werken dan bij het voormalige kabinet? Hierbij loop ik weer *grosso modo* dezelfde drie thema's af als die in 2017 centraal stonden¹. Tegelijkertijd is de toonzetting anders dan voorheen, aangezien bij vrijwel alle plannen het SER-advies richtinggevend is geweest. Dit zet het huidige coalitieakkoord duidelijk in een ander licht dan het akkoord van vier jaar geleden.

2 Hervorming van de arbeidsmarkt

Het laatste decennium zijn er talloze rapporten verschenen die oproepen 'flex minder flex' en 'vast minder vast' te maken, maar een grote hervorming die dit daadwerkelijk tegengaat is nog steeds niet gerealiseerd. Onder kabinet Rutte-II zag de Wet DBA (Deregulering Beoordeling Arbeidsrelatie) het levenslicht, met als voornaamste doel om schijnzelfstandigheid uit te bannen. Het kabinet Rutte-III liet zich in haar plannen ook niet onbetuigd door breed in te zetten op verschillende fronten, zoals transitievergoedingen voor flexibele contracten, gelijkstelling van arbeidsvoorwaarden van payrollers aan die van reguliere werknemers en WW-premiedifferentiatie naar vaste en tijdelijke contracten (Koning, 2017). Toch voorzag minister Koolmees van SZW kennelijk al dat hij er met al deze maatregelen alleen niet zou komen. Hij entameerde daarom de commissie Regulering van Werk (beter bekend als de 'Commissie Borstlap') om tot drastischere en samenhangende hervormingsvoorstellen voor de arbeidsmarkt te komen (Commissie Regulering van Werk, 2020). Deze commissie presenteerde begin 2020 haar aanbevelingen en is de basis geweest van het SER-MLT (middellange termijn) advies dat in de zomer van 2021 verscheen (SER, 2021).

Momenteel is het nieuwe kabinet dus zover dat het beide bovengenoemde rapporten als 'leidraad' neemt – en die term is eigenlijk een understatement. Het zou daarom ook handig zijn geweest om de weblinks naar bovengenoemde documenten in het coalitieakkoord te zetten. Hoe dan ook, uit de SER-MLT zijn de volgende punten het belangrijkste:

- Betere regulering van het gebruik van flexibele arbeidsrelaties zoals uitzend, oproep, tijdelijke arbeidsovereenkomsten en zelfstandige arbeid;
- Het beperken van prikkels die zelfstandig werken op opdrachtbasis nu aantrekkelijker maken dan arbeidsovereenkomsten als gevolg van een fiscaal ongelijke behandeling van diverse soorten inkomen uit arbeid;

¹ Om (veel) overlap met andere bijdragen in dit themanummer te voorkomen, zal ik me in dit artikel beperken tot onderwerpen die op het raakvlak van sociale zekerheid en de arbeidsmarkt liggen. Dit betekent dat ik niet of zijdelings in zal gaan op hervormingen in de kinderopvang, specifiek armoedebeleid of lastenverlichting voor de onderkant van de arbeidsmarkt.

- Gelijkwaardiger sociale zekerheid voor zelfstandigen;
- Het aantrekkelijker maken voor werkgevers om arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd aan te gaan.

Het eerste punt leest als een déjà vu en is (daarom) zeker geen garantie voor succes. Voorgaande kabinetten hebben tevergeefs geprobeerd contractvormen in de wet beter af te bakenen om oneigenlijk gebruik te voorkomen. Dat onvermogen begint al met de schier onmogelijke taak van de arbeidsinspectie om met de gegeven formatie toe te zien op oneigenlijk gebruik van contractvormen. Tegelijkertijd werkt de uitvoeringspraktijk ook niet mee. Opdrachtgevers en zelfstandigen hebben vaak een gedeeld belang bij schijnconstructies, dus wie zou dat aan moeten vechten? Evenzo achten arbeidsrechters het vaak ongeloofwaardig als zelfstandigen stellen uitgebuit te worden, zeker als deze in eerdere jaren juist ten volle van hun status hebben geprofiteerd. Als we dus iets geleerd hebben, is het dat de beoogde effecten van extra regelgeving sterk op wensdenken zijn gebaseerd.

Deze onmacht van regelgeving onderstreept het belang van de andere punten die de SER aandraagt. De meest spannende daarvan betreft de fiscale aftrek voor zelfstandigen. De SER merkt hierover op dat hij deze wil afbouwen en dat “hiervoor in de plaats fiscale faciliteiten komen voor zelfstandig ondernemers die daadwerkelijk risico lopen met eigen investeringen” (SER, 2021). Het coalitieakkoord is hier concreter over: “De zelfstandigenaftrek wordt vanaf 2023 met stappen van 650 euro teruggebracht tot 1200 euro in 2030. Zelfstandigen worden gedurende de kabinetsperiode gecompenseerd via de verhoging van de arbeidskorting.” Misschien lees ik dit verkeerd, maar dat zou betekenen dat na 2030 de zelfstandigenaftrek minimaal is en dus nauwelijks nog verstorend werkt. Dat duurt nog wel even, maar dit is uiteindelijk toch een doorbraak die het speelveld tussen regulier en zelfstandig werk veel gelijkzamer zal maken.

Minder nieuw is het voorstel tot een gelijkwaardigere sociale zekerheid voor zelfstandigen, deze was ook al overeengekomen in het Pensioenakkoord (SER, 2019). De SER-MLT spreekt over een verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen en het coalitieakkoord neemt dat ook over, net zoals Rutte-III dat eigenlijk ook al deed. Nog steeds is echter onduidelijk hoe zo'n verzekering dan vormgegeven gaat worden. Gaat het om een universele publieke regeling of om private verzekeringen met een acceptatieplicht en een vereveningssysteem zoals dit ook voor de ziektekosten geldt? Het kabinet kan nu nog zeggen dat de “hoe”-vraag niet relevant is in het coalitieakkoord, maar de uitvoering is complex en UWV zal vooralsnog niet staan te juichen bij deze extra taak. Noch de rapporten van de Commissie Borstlap en de SER, noch het coalitieakkoord geeft enige richting hierbij.

Net zoals de SER komt het nieuwe kabinet met voorstellen om duurzame arbeidsrelaties te stimuleren. Het idee is hierbij om vaste arbeidsrelaties ‘wendbaarder’ te maken². Indachtig de Commissie Borstlap kwam de SER al met het voorstel om de interne flexibiliteit van

² Het kabinet wil ook de overgang van werk-naar-werk stimuleren. Mocht het de SER (2021) volgen, dan vervalt de afdracht van de transitievergoeding als de werkgever ontslagen werknemers overplaatst naar ander werk.

bedrijven te versterken door tijdelijke verlagingen van de arbeidsduur mogelijk te maken. Aldus zouden vaste arbeidsrelaties ‘minder vast’ worden, maar de kosten hiervan lijken grotendeels afgewenteld te worden op de belastingbetaler. Loondoorbetaling zou bij een tijdelijke verlaging van de arbeidsduur namelijk tot 75% vanuit het Rijk moeten komen, en daar bovenop ruimte voor aanvullingen op sectoraal niveau. Het kabinet neemt ook dit element over, maar geeft (eindelijk) tegengas door aan te geven dat een dergelijke regeling een “budget-neutrale deeltijd-WW” moet zijn. Met andere woorden: zo’n regeling zou dan via de WW moeten lopen tegen een sectoraal gefinancierde vergoeding van 70% van het weggefallen loon, en niet zo genereus (100%) als bij de NOW.

Last but not least heeft het kabinet – wederom ook in lijn met de wensen van de SER – voorgesteld het Wettelijk Minimumloon (WML) jaarlijks met 7,5% te verhogen.³ Hier zitten natuurlijk meerdere overwegingen achter, maar vanuit de optiek van het een ‘gelijk speelveld’ tussen werknemers en zelfstandigen kan dit juist averechts werken, omdat reguliere arbeid relatief duurder zal worden.

Het totale pakket dat vanuit de SER in het coalitieakkoord is gekomen is redelijk samenhangend en oogt slagvaardiger dan die in eerdere kabinetten zijn uitgerold. Door die samenhang zal het speelveld tussen vast en flexibel werk en tussen regulier en zelfstandig werk gelijkjer worden. Ook is er nu een breed draagvlak vanuit de sociale partners om tot zaken te komen. Tegelijkertijd is het niet zonder gevaar het stuur zo ostentatief uit handen te geven aan de SER. Werkgevers en werknemers zullen voor hun eigen belangen opkomen en daarin elkaar proberen te vinden, maar daarmee dienen ze niet als vanzelfsprekend ook altijd het publieke belang. Omwille van een gelijk speelveld zijn de maatregelen die het nieuwe kabinet nu beoogt goed te begrijpen, maar de kwetsbare zelfstandigen – om wie het allemaal te doen was – zijn er in de regel niet bij gebaat. Hoe je het ook wendt of keert, zonder zelfstandigenaftrek en met verplichte premieafdracht voor een verzekering voor arbeidsongeschiktheid zal er onderaan de streep minder inkomen voor hen overblijven. Bovendien is het de vraag of werkgevers deze groep alsnog in de armen zal sluiten met vaste contracten of dat werkloosheid (of inactiviteit) lonkt. Het is een gemiste kans dat hier geen notie van is gegeven – ook niet in het coalitieakkoord – laat staan dat er een doorrekening is geweest van arbeidsmarkt- en inkomenseffecten. De indruk die zo ten onrechte is ontstaan, is dat hervorming van de arbeidsmarkt alleen maar winnaars oplevert.

3 Ziekte en arbeidsongeschiktheid

Ook bij het dossier van ziekte en arbeidsongeschiktheid lijkt het coalitieakkoord op die van het regeerakkoord van 2017. Wederom is er de ambitie de arbeidsparticipatie van arbeidsongeschikten te verbeteren. Destijds putte het regeerakkoord uit een flinke lijst van maatregelen afkomstig van het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) ‘Geschikt voor de

³ Zie o.a. de bijdrage van Goudswaard (2022) in dit themanummer voor een nadere beschouwing van de effecten van verhoging van het WML.

arbeidsmarkt' (Ministerie van Financiën, 2017). Het IBO moest destijds een antwoord geven op de gestaag oplopende instroom in de WIA die het kabinet Rutte-III wilde ombuigen. De IBO-voorstellen gingen soms redelijk ver, met name dat ook arbeidsongeschikten met een resterende verdien capaciteit van minder dan 20% van hun oude loon ook arbeidsinkomen moeten genereren om een genereuze uitkering van 70% van het oude loon te blijven ontvangen. Dit punt is overigens alleen niet overgenomen in beleid, zoals dat voor de meeste voorstellen destijds gold.

Ondanks dat de instroom in de WIA is blijven oplopen, is nu een andere wind gaan waaien. Wederom lijkt de SER hier leidend. De SER wil de WIA niet versoberen, maar juist de drempel van het verlies van verdien capaciteit verlagen van 35% naar de oude WAO-grens van 15%. Hiermee zal de instroom in de WIA toenemen, zowel vanwege een mechanisch effect als door extra aanzuigende werking. Het coalitieakkoord zelf is hier nog niet heel concreet over, maar de SER (2021) is in haar advies zo vrij dit als dictaat te formuleren: "Om de positie van deze 35-minners te verbeteren wordt daarom een drempelverlaging doorgevoerd van 35 naar 15 procent, zijnde het niveau onder de 'oude' WAO."

Het coalitieakkoord laat zich ook uit over de loondoorbetaling door werkgevers tijdens de ziekteperiode van twee jaar. Omdat dit een doorn in het oog van werkgevers was, volgde in het regeerakkoord van 2017 het besluit tot een publieke verzekering voor het tweede ziektejaar. Al snel bleek deze hervorming nogal ondoordacht: werkgevers kwamen erachter dat UWV dan de rol van private verzekeraars zou overnemen, dat UWV, private verzekeraars en werkgevers daar weinig trek in hadden en dat zo'n verschuiving wellicht zou leiden tot hogere verzuimpremies. Hiermee kwam de minister klem te zitten: er was iets beloofd om kleine werkgevers tegemoet te komen, maar hoe dan? De oplossing bestond uit een lastenverlichting voor het mkb, namelijk een 'loondoorbetalingskorting' op de premieheffing van in totaal 450 miljoen euro (SZW, 2018). Materieel gezien had deze korting eigenlijk geen directe relatie met de daadwerkelijke verzuimkosten, maar een kniesoor die hierover viel. Hiermee leek dus een einde te komen aan de onrust rond het loondoorbetalingsdossier, namelijk door het tweede ziektejaar overeind te houden en wisselgeld te betalen. Het scheidt nu dan ook mijn verbazing dat in het coalitieakkoord een (extra?) bedrag van 300 miljoen euro is ingeboekt voor 'lastenverlichting van het mkb via loondoorbetaling bij ziekte'.

Om werkgevers verder te ontlasten ziet het kabinet – in navolging van de SER – ook heil in een andere opzet van het tweede ziektejaar, waarbij het 'tweede spoor' leidend is en dus het zoeken van werk bij een andere werkgever de norm moeten worden. Op zich is dit een logische gedachte als werkaanpassingen bij de huidige werkgever niet mogelijk zijn, maar private verzekeringen voor verzuim kunnen hier nu ook al in voorzien. De vraag is dus even of dit iets nieuws onder de zon zal brengen.

Wellicht het meest hete hangijzer ten aanzien van de WIA ligt verborgen in een zeer cryptische zin: "Daarnaast onderzoeken we – in overleg met de sociale partners – hoe 'hardheden' in de WIA hervormd kunnen worden met oog voor uitvoerbaarheid, betaalbaarheid en uitlegbaarheid." Zo op het eerste gezicht is dit geheimtaal, maar met een beetje fantasie is het

meest urgente uitvoeringsprobleem in de WIA te ontwaren: het nijpende gebrek aan verzekeringsartsen bij de claimbeoordeling, waardoor de beoordelingen van nieuwe WIA-aanvragen uitgesteld worden en aanvragers tijdelijk van voorschotten moeten worden voorzien. Het kabinet zal soepeler met de terugvordering van afgewezen WIA-aanvragen, maar ook bezien hoe bij de gegeven capaciteit van verzekeringsartsen sneller en efficiënter gewerkt kan worden. De nieuwe minister van SZW zal met dit probleem meteen aan de slag moeten.

4 De Participatiewet

Sinds de invoering in 2015 is de Participatiewet steeds iets minder geliefd geworden. Zo zette de eindevaluatie van het SCP (2019) als eerste de toon, gevolgd door de Commissie Borstlap (2020) en de SER (2021) die ook onderstrepen dat de nieuwe wet niet heeft geleid tot meer baankansen. Toch blijft de diagnose van deze problemen in al deze rapporten onduidelijk: werkt de Participatiewet niet omdat de wet zelf niet voldoet en dus überhaupt niet kan werken, of omdat gemeenten zelf inactief zijn gebleven en andere prioriteiten hebben gehad? Zeker direct na 2015 valt wat voor de tweede verklaring te zeggen, aangezien toen de gelijktijdige decentralisatie van de WMO en jeugdzorg alle aandacht vroeg. De Participatiewet geeft gemeenten ook de ruimte voor de inzet van beschutte arbeid en loonkostensubsidies, ter compensatie van de afbouw van de Sociale Werkvoorziening (SW). Desalniettemin is het gebruik van deze instrumenten nog steeds beperkt, maar waarom eigenlijk?⁴

In dit licht bezien is het jammer dat het nieuwe kabinet in ouderwetse reflexen vervalt. In totaal zal 500 miljoen euro aan het re-integratie- en armoedebudget van gemeenten worden bijgeschreven, in de hoop dat gemeenten dat gaan gebruiken om een substantieel aantal beschutte banen te realiseren. Maar gaat dit ook gebeuren bij niet geormerkte budgetten en als gemeenten hun eigen prioriteiten hebben? De coalitiepartijen lijken even te zijn vergeten dat de Participatiewet een gedecentraliseerde uitvoering door gemeenten beoogt van de bijstand en de voormalige SW en Wajong en maken er nu een beetje een rommeltje van: “De komende jaren willen we, samen met de sociale partners, gemeenten en het UWV, meer mensen naar werk begeleiden.” Kennelijk spreekt ook hier de wens door van sociale partners om meer te sturen. Dit is niet verwonderlijk, aangezien de SER al in 2016 haar zorgen uitte over de afbouw van de SW en nu graag deze deels het liefst in ere zou wil herstellen (SER, 2016).

⁴ SCP (2019) en SER (2021) geven als verklaring dat gemeenten sterkere financiële prikkels hebben om de verblijfsduur van kortdurende bijstandontvangers te verkorten dan die van langdurige bijstandontvangers. Dit argument geldt echter alleen voor de kleinere gemeenten, waarvoor geldt dat besparingen op de bijstand binnen enkele jaren leiden tot een neerwaartse aanpassing van het gemeentelijk bijstandsbudget. Het leeuwendeel van bijstandontvangers komt uit de grotere gemeenten. Toch zijn er aanwijzingen dat (ook) grotere gemeenten in hun begrotingssystematiek de langetermijnbaten van beleid niet of onvoldoende meenemen (Koning, 2020).

Zelfs als het gaat om de uitkeringsvoorwaarden zelf, heeft de SER het script van het coalitieakkoord grotendeels tot zich genomen. De uitkomst hiervan is een progressievere koers. Zo vervalt de kostendelersnorm in de bijstand voor samenwonende volwassenen tot 27 jaar en zullen de grenzen voor bijverdiensten naast de bijstandsuitkering opgerekt worden. Voor de overheidsbegroting is verder het indirecte effect van een verhoging van het WML op de gekoppelde bijstand echter het meest omvangrijk. Uit de [budgettaire bijlage](#) van het coalitieakkoord kunnen we afleiden dat hier structureel een bedrag van 1,4 miljard euro mee gemoeid is.⁵

5 Per saldo

Kijken we naar het domein van arbeidsmarkt en inkomen, dan is vooral opvallend dat het huidige coalitieakkoord zo goed als geheel het equivalent is van het middellangetermijndadvies van de SER. Na moeizame jaren onder vele voorgaande kabinetten is de SER zeer invloedrijk geworden. In de eerste plaats zien we dit terug in het vast/flex-dossier: bijna alle punten van de SER-MLT zijn onverkort overgenomen, met als gevolg dat er een redelijk samenhangend pakket ligt dat het speelveld tussen vaste en flexibele werknemers en die tussen werknemers en zelfstandigen gelijkjer zullen maken. Hierbij spelen twee cruciale sluitstukken: verdere afbouw van de zelfstandigenaftrek en verplichte verzekering van zelfstandigen tegen het risico van inkomensverlies door arbeidsongeschiktheid. Tegelijkertijd drukt ook bij de andere dossiers de SER een sterk stempel op de voorstellen, zoals bij de beoogde aanpassingen in de ziekteperiode en de WIA. De SER is ook mede sturend bij de plannen om beschutte arbeid extra leven in te blazen, de kostendelersnorm en bijverdienregeling in de bijstand te versoepelen en het WML – en daarmee de uitkeringen – substantieel te verhogen. Vooral bij de onderdelen van de Participatiewet is dat opvallend, temeer dit dossier qua uitvoering verder van de sociale partners af staat dan voor de gemeenten.

Kijken we verder in de toekomst, dan zijn er ook zorgen. Hoe je het ook wendt of keert, de democratische legitimatie van beleid kalft af als beleid bijna volledig wordt voorgekookt buiten het parlement om. Dit onderstreept niet alleen het onvermogen van de kamer en het kabinet om zelf met ideeën te komen en doorbraken te forceren. Hiermee worden politieke verschillen tussen de middenpartijen onzichtbaar en irrelevant, omdat iedereen het eens is met een advies uit de polder. Het is ook de vraag of bij deze wijze van besluitvorming wel volledig het publiek belang wordt gediend. Zo is er is geen doorrekening of inschatting van de arbeidsmarkt- en inkomenseffecten van de voorgenomen arbeidsmarkthervormingen. Waarschijnlijk zullen juist kwetsbare zelfstandigen – om wie het allemaal te doen was – werk en inkomen verliezen. Het meest pregnante voorbeeld daarbij vormt de door de SER gewenste structurele, door het Rijk bekostigde NOW-regeling. Hopelijk zal het kabinet voldoende standvastig zijn om dit te voorkomen, maar niets is zeker zolang de begrotingsdiscipline ver te zoeken is.

⁵ Afgezonderd van de extra kosten voor kinderopvang van circa 1,9 miljard euro is dit dan ook de grootste intensivering op de begroting van SZW.

Auteur

Pierre Koning (e-mail: p.w.c.koning@vu.nl) is als hoogleraar economie verbonden aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Referenties

- Coalitieakkoord 2021-2025, 2021, Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst, 15 december 2021
- Commissie Regulering van Werk, 2020, In wat voor land willen wij werken? Naar een nieuw ontwerp voor regulering van werk, Eindrapport, 23 januari 2020.
- Jongen, E. en P. Koning, 2020, Lessen voor de NOW, CPB Coronapublicatie, augustus 2020.
- Koning, P., 2017, Sociale zekerheid en arbeidsmarkt in het Regeerakkoord, *TPEdigitaal*, vol. 11(3):,11-15.
- Koning, P., 2019, Terug van nooit weggeweest: de loondoorbetaling bij ziekte (deel 2), *ESB Blog*, 4 februari 2019.
- Koning, P., 2020, Is het glas halfvol of halfleeg? Het gebruik van kennis over effectiviteit in de gemeentelijke re-integratiepraktijk, in: H. Bosselaar (editor): *Met andere ogen. Onderzoekers over 5 jaar Participatiewet*. Boom uitgevers, Den Haag, p. 159-174.
- Ministerie van Financiën, 2017, IBO Geschikt voor de arbeidsmarkt. Mogelijkheden om de arbeidsparticipatie in de WIA te bevorderen.
- SER, 2016, Sociale infrastructuur kwetsbare groepen binnen de Participatiewet, verkenning, juni 2016.
- SER, 2019, Naar een nieuw pensioenstelsel, Advies 19/05, juni 2019.
- SER, 2021, Sociaal-economisch beleid 2021-2025. Zekerheid voor mensen, een wendbare economie en herstel van de samenleving, Advies 21/087, juni 2021.
- SCP, 2019, Eindevaluatie van de Participatiewet, Den Haag.
- SZW, 2018, Loondoorbetalingsverplichting zieke werknemers voor kleine ondernemers makkelijker en goedkoper, 20 december 2020 (persbericht).